

Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023– 2027 m. strateginio plano *ex-ante* vertinimas

Galutinės ataskaitos santrauka

2022 m. gegužės 27 d. (2022 m. liepos 1 d. redakcija)

Pagal 2021 m. sausio 25 d. paslaugų sutartį Nr. 8P-21-7 tarp Žemės ūkio ministerijos ir ūkio subjektų grupės, kurią sudaro UAB „ESTEP Vilnius“ ir VšĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“.

Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano (toliau – BŽŪP SP arba SP) *ex-ante* vertinimas atliktas įgyvendinant 2021-01-25 paslaugų sutartį Nr. 8P-21-7 tarp Žemės ūkio ministerijos ir ūkio subjektų grupės, kurią sudaro UAB „ESTEP Vilnius“ ir VŠĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“.

VERTINIMO PASKIRTIS IR APIMTIS

BŽŪP SP *ex ante* vertinimo paskirtį ir apimtį apibrėžia Strateginių planų reglamento¹ (toliau – SPR) 139 straipsnis – valstybės narės atlieka *ex ante* vertinimus, kad pagerintų savo BŽŪP SP rengimo kokybę. Vertinimo apimtį apibrėžia SPR 139 straipsnio 3 punkte nurodyti vertinimo elementai. Atliekant SP *ex ante* vertinimą vertinama:

- a) BŽŪP strateginio plano indėlis siekiant 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytų konkrečių tikslų, atsižvelgiant į nacionalinius ir regioninius poreikius, taip pat vystymosi potencialą ir patirtį, įgytą įgyvendinant BŽŪP ankstesniais programavimo laikotarpiais;
- b) siūlomo BŽŪP strateginio plano vidaus nuoseklumas ir jo ryšys su kitomis atitinkamomis priemonėmis;
- c) biudžeto išteklių skyrimo ir tų 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytų konkrečių tikslų, kurių siekiama BŽŪP strateginiu planu, derėjimas;
- d) kaip numatomi produktai padės siekti rezultatų;
- e) ar kiekybiškai išreikštos siektinos rezultatų reikšmės ir tarpinės reikšmės yra tinkamos ir realistiškos atsižvelgiant į numatomą EŽŪGF ir EŽŪFKP fondų paramą;
- f) suplanuotos priemonės ūkininkų ir kitų paramos gavėjų administracinei naštai mažinti;
- g) kai aktualu, iš EŽŪFKP lėšų finansuojamų finansinių priemonių naudojimo pagrindimas.

VERTINIMO VEIKLOS, ETAPAI IR METODAI

Atsižvelgiant į vertinimo paslaugų techninę specifikaciją ir SP *ex ante* vertinimui skirtus Europos Komisijos metodinius dokumentus, SP *ex ante* vertinimo elementai buvo suskirstyti į tris dalis ir dešimt vertinimo veiklų:

1. Situacijos analizės, SSGG ir poreikių vertinimas:
 - 1.1. Situacijos analizės ir SSGG tinkamumo vertinimas;
 - 1.2. Poreikių vertinimo tinkamumo vertinimas;
 - 1.3. SSGG ir poreikių vertinimo proceso tinkamumo vertinimas.
2. Intervencijos strategijos, rodiklių ir lėšų paskirstymo vertinimas:
 - 2.1. BŽŪP intervencijos logikos ir vidinio nuoseklumo vertinimas;
 - 2.2. BŽŪP SP išorinio suderinamumo su kitais aktualiais instrumentais vertinimas;
 - 2.3. Rodiklių siektinų reikšmių ir sąsajų tarp produktų ir rezultatų vertinimas;
 - 2.4. Finansinių išteklių paskirstymo vertinimas;
 - 2.5. Finansinių priemonių naudojimo vertinimas.
3. Stebėsenos, duomenų rinkimo ir SP įgyvendinimo sistemos vertinimas (ši vertinimo dalis apima tik administracinės naštos vertinimo klausimus, nes 2021-12-02 įsigaliojusioje SPR versijoje numatyta mažiau SP *ex ante* vertinimo elementų, nei jų buvo 2018-06-01 EK pasiūlyme dėl SPR):
 - 3.1 Kai kurių 2014–2020 m. KPP priemonių administracinės naštos vertinimas;
 - 3.2 SP numatytų priemonių administracinei naštai mažinti vertinimas.

SP *ex ante* vertinimas buvo atliekamas etapais, vertinant atskiras ŽŪM parengtas ir vertinimui pateiktas SP dalis.

¹ 2021 m. gruodžio 2 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 2021/2115, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013.

- Įvadiniame vertinimo etape (2021 m. vasario – kovo mėn.) buvo parengta ir suderinta įvadinė ataskaita, kurioje buvo apibrėžtos vertinimo veiklos, apimtis, klausimai, metodai ir preliminarus tvarkaraštis, t. y. ŽŪM parengtų SP dalių ir atitinkamų vertinimo ataskaitų teikimo terminai.
- Tarpiniame vertinimo etape (2021 m. balandžio – gruodžio mėn.) buvo parengtos dvi tarpinės SP *ex ante* vertinimo ataskaitos:
 - a) Pirmoje tarpinėje ataskaitoje pateikti situacijos analizės, SSGG ir poreikių vertinimo tinkamumo vertinimo rezultatai bei įvertintas administracinės naštos mažinimo priemonių rezultatyvumas įgyvendinant kai kurias 2014–2020 m. KPP priemones (ataskaita parengta 2021 m. liepą ir patikslinta 2021 m. gruodį). Vertinant situacijos analizės ir SSGG teiginių tinkamumą ir pagrįstumą analizuota situacijos analizės ir SSGG teiginių 2021-06-21 versija. Šiuos SSGG teiginius ŽŪM tikslino, atsižvelgdama į Europos Komisijos ir SP *ex ante* vertintojų pastabas.
 - b) Antroje tarpinėje ataskaitoje pateikti preliminarūs intervencijos strategijos, rodiklių ir lėšų paskirstymo vertinimo rezultatai (ataskaita parengta 2021 m. spalį; ji apėmė dalį iki 2021-10-01 parengtų SP intervencijų).
- Baigiamajame vertinimo etape (2022 m. sausio – gegužės mėn.) parengta galutinė ataskaita, apimanti visas vertinimo dalis ir veiklas. Galutinėje ataskaitoje vertinant intervencijos strategiją, rodiklius ir lėšų paskirstymą analizuota SP projekto 2022-01-10 versija, apimanti 74 intervencines priemones (vertintų intervencinių priemonių sąrašas pateiktas ataskaitos 2 priede).

SP *ex ante* vertinimo klausimus (angl. *guiding questions, GQ*) ir vertinimo aspektus nustato SPR ir Europos Komisijos metodiniai dokumentai. Vertinimas apima 20 vertinimo klausimų, kurių kiekvienam nustatyti detalūs vertinimo aspektai. Vertinimo klausimai ir vertinimo aspektai nurodyti ataskaitos 1.2 dalyje. Siekiant atsakyti į šiuos vertinimo klausimus taikyti šie duomenų rinkimo ir analizės **metodai**: aktualių antrinių šaltinių (atliktų tyrimų ir vertinimų, EK ir nacionalinių strateginių dokumentų ir kt.) analizė, administracinių ir statistinių duomenų analizė, 2014–2020 m. KPP įgyvendinimo duomenų analizė, loginiai modeliai, lyginamoji analizė, rodiklių ryšių matricos, ekspertinis vertinimas ir kt.

Su minėtomis vertinimo veiklomis susiję vertinimo klausimai buvo analizuojami SP intervencinių priemonių, BŽŪP tikslų arba SP lygiu:

- **Intervencinių priemonių lygiu** analizuotos sąsajos tarp priemonės taikomų produkto ir rezultato rodiklių, vertintas priemonės numatyto finansavimo ir paramos vienetų sumų pagrįstumas.
- **BŽŪP tikslų² lygiu** analizuota situacijos analizė, SSGG teiginių tinkamumas ir pagrįstumas; poreikių tinkamumas ir pagrįstumas; intervencijos logika, vidinis intervencijų suderinamumas; BŽŪP tikslams taikomų rezultato rodiklių rinkinys, rezultato rodiklių reikšmių pagrįstumas ir finansinių išteklių pakankamumas rezultato rodiklių reikšmėms pasiekti.
- **SP lygiu** analizuotas SSGG ir poreikių vertinimo proceso tinkamumas; finansinių išteklių paskirstymo pagrįstumas ir tinkamumas (SP finansinis planas); SP intervencijų išorinis suderinamumas su kitais aktualiais instrumentais; finansinių priemonių naudojimo pagrįstumas ir priemonių administracinei naštai mažinti tinkamumas.

Sąsajos tarp vertinimo veiklų, vertinimo klausimų, vertinimui aktualių Europos Komisijos metodinių dokumentų ir galutinės ataskaitos dalių paaiškintos lentelėje (žr. 1 lentelė).

² 9 konkretūs tikslai ir kompleksinis tikslas.

1 lentelė. Sąsajos tarp vertinimo veiklų, vertinimo klausimų ir vertinimo ataskaitos dalių

Vertinimo veikla	Susiję vertinimo klausimai (GQ) pagal EK metodinius dokumentus	Ataskaitos dalis, kurioje pateiktos vertinimo išvados ir rekomendacijos
1.1. Situacijos analizės ir SSGG tinkamumo vertinimas	4 vertinimo klausimai Tool 2.1, GQ 1.1-1.4	2 dalis. Išvados ir rekomendacijos pateiktos dėl kiekvieno SSGG teiginio ir apibendrintos BŽŪP tikslų lygiu.
1.2. Poreikių vertinimo tinkamumo vertinimas	3 vertinimo klausimai Tool 2.1, GQ 1.5-1.7	2 dalis. Išvados ir rekomendacijos apibendrintos BŽŪP tikslų lygiu. 3 dalis (2.1 klausimo b punktas). Pateiktos išvados ir rekomendacijos dėl poreikių sąsajų su BŽŪP tikslais ir įtraukimo į SP.
1.3. SSGG ir poreikių vertinimo proceso tinkamumo vertinimas	1 vertinimo klausimas Tool 2.1, GQ 1.8	4 dalis. Vertinimas pateiktas SP lygiu.
2.1. BŽŪP intervencijos logikos ir vidinio nuoseklumo vertinimas	3 vertinimo klausimai Tool 3.1, GQ 2.1-2.3	3 dalis. Išvados ir rekomendacijos apibendrintos BŽŪP tikslų lygiu.
2.2. BŽŪP SP išorinio suderinamumo su kitais aktualiais instrumentais vertinimas	1 vertinimo klausimas Tool 3.1, GQ 2.4	7 dalis. Išvados ir rekomendacijos pateiktos SP lygiu.
2.3. Rodiklių siektinų reikšmių ir sąsajų tarp produktų ir rezultatų vertinimas	1 vertinimo klausimas Tool 3.1, GQ 2.5	3 dalis. Išvados ir rekomendacijos apibendrintos BŽŪP tikslų lygiu.
2.4. Finansinių išteklių paskirstymo vertinimas	1 vertinimo klausimas Tool 3.1, GQ 2.6	3 dalis (BŽŪP tikslų ir SP priemonių lygiu). 8 dalis. Finansinio plano vertinimas SP lygiu.
2.5. Finansinių priemonių naudojimo vertinimas	1 vertinimo klausimas Tool 3.1, GQ 2.8	9 dalis (SP lygiu)
3.1 Kai kurių 2014–2020 m. KPP priemonių administracinės naštos vertinimas	-	5 dalis (kai kurių 2014–2020 m. KPP priemonių lygiu)
3.2 SP numatytų priemonių administracinei naštai mažinti vertinimas	5 vertinimo klausimai Tool 4.1, GQ 1-5	6 dalis (SP lygiu).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl situacijos analizės ir SSGG teiginių** pateiktos ataskaitos 2 dalyje. Įvertintas kiekvienas SSGG teiginys ir pateikti pasiūlymai dėl teiginio formuluotės, pagrindimo, susiejimo su BŽŪP tikslais ir SSGG kategorijomis. Visi SSGG teiginiai šviesoforo principu suskirstyti į 3 kategorijas:

- SSGG teiginius, kurie yra iš esmės tinkami ir pagrįsti (nuspalsvinta žaliai);
- SSGG teiginius, kurių atveju nustatyta nedidelių trūkumų, susijusių su tinkamumu ir (arba) pagrįstumu (nuspalsvinta geltonai);
- SSGG teiginius, kurių atveju nustatyti trūkumai yra dideli ir būtų tikslinga performuluoti teiginį arba labiau jį pagrįsti (nuspalsvinta raudonai).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl poreikių ir jų pagrindimo** pateiktos ataskaitos 2 dalyje (analizuojant poreikių pagrindimą ir sąsajas su SSGG teiginiais) ir 3 dalyje (analizuojant 2.1 klausimo b punktą, t. y. sąsajas tarp poreikių ir intervencinių priemonių).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl intervencijos strategijos, rodiklių ir lėšų paskirstymo intervencinėms priemonėms ir paramos vienetų sumų** pateiktos ataskaitos 3 dalyje (BŽŪP tikslų lygiu) ir ataskaitos 7 priede (priemonių lygiu).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl administracinės naštos mažinimo priemonių** pateiktos ataskaitos 6.6 dalyje (SP lygiu).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl SP intervencijų išorinio suderinamumo** su kitais aktualiais instrumentais pateiktos ataskaitos 7.1 dalyje (SP lygiu).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl finansinio plano, lėšų paskirstymo tarp intervencijų** pateiktos ataskaitos 8.4 dalyje (SP lygiu). Pastebėjimai priemonių lygiu pateikti ataskaitos 3 dalyje vertinant kiekvieno BŽŪP tikslo priemones ir joms numatytą finansavimą (2.6 vertinimo klausimas).

Detalios išvados ir rekomendacijos **dėl finansinių priemonių naudojimo** pateiktos ataskaitos 9.1 dalyje (SP lygiu).

APIBENDRINTOS VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS:

Dėl situacijos analizės ir SSGG teiginių (1.1 vertinimo veikla):

1. Situacijos analizė atlikta ir SSGG teiginiai pateikti BŽŪP tikslų lygiu. Viena pagrindinių situacijos analizės silpnybių, yra tai, kad situacijos analizėje menkai atsispindi ankstesnių laikotarpių BŽŪP intervencijų (tiesioginių išmokų ir kaimo plėtros priemonių) įgyvendinimo pamokos, trūksta informacijos apie intervencijų poveikį bendriesiems poveikio ir konteksto rodikliams, kurių pagrindu atliekama situacijos analizė ir formuluojami SSGG teiginiai.
2. Silpną ankstesnių laikotarpių patirties atspindėjimą galėjo nulemti kelios priežastys. Pirmą, situacijos analizės rengėjai pagrindinį dėmesį skyrė kiekybinių rodiklių analizei ir nebuvo pakankamai susipažinę su atliktais intervencijų poveikio vertinimais. Antra, trūko apibendrintos informacijos apie įgyvendintų intervencijų poveikį arba jų poveikis apskritai nebuvo vertintas. Trečia, KPP vertinimų ataskaitose daugiau dėmesio skiriama intervencijų įgyvendinimui, o ne jų poveikio vertinimui, poveikio vertinimo išvados pateikiamos nepakankamai aiškiai, todėl KPP vertinimų rezultatus sunku panaudoti atliekant situacijos analizę ir planuojant naujas intervencijas (rengiant SP).
3. Įgyvendinant SP siūlome daugiau dėmesio skirti intervencijų poveikio vertinimui ir vertinimo rezultatų sklaidai: inicijuoti daugiau siauresnės apimties (į konkrečias intervencijas, o ne visą SP orientuotų) poveikio vertinimų; atskirti intervencijų įgyvendinimo ir poveikio vertinimus (intervencijų poveikio klausimus, įskaitant intervencijų indėlio į bendrųjų konteksto ir poveikio rodiklių pokyčius vertinimą, analizuoti atskirai nuo įgyvendinimo klausimų); rengti vertinimo rezultatų apibendrinimus – atmintines sprendimų priėmėjams, socialiniams ir ekonominiams partneriams. Šiose atmintinėse akcentuoti ne tik vertinimų išvadas ir rekomendacijas apie intervencijų poveikį, bet ir apie duomenų spragas ir apribojimus, kurie trukdo visapusiškai įvertinti intervencijų poveikį. Ši informacija ateityje galėtų būti panaudota tobulinant statistinės ir stebėsenos informacijos rinkimą, užtikrinant sąveikumą tarp skirtingų duomenų bazių, kuriose kaupiami vertinimams aktualūs duomenys ir pan.

Dėl poreikių ir jų pagrindimo (1.2 vertinimo veikla):

4. Vertinimo metu analizuotos poreikių formuluotės, pagrindimas ir sąsajos su BŽŪP tikslais bei SP priemonėmis. Atliekant intervencijos logikos vertinimą BŽŪP tikslų lygiu analizuota, ar suplanuotos (BŽŪP tikslui priskirtos) intervencinės priemonės apima visus aktualius SP numatytus poreikius. SP lėšomis visa apimtimi bus tenkinami 38 iš 45 poreikių, iš dalies – 3 poreikiai, o 4 poreikiai nebus tenkinami. Pastebėta atveju, kai poreikį numatyta tenkinti SP lėšomis, tačiau poreikis nėra susietas su jokia SP priemone (aktualu poreikiams b.4 „Skatinti beatliekinę veiklą ūkiuose“, b.5 „Skatinti novatoriškų (naujoviškų) produktų iš biomasės gamybą“ ir d.3 „Mažinti ŠESD emisijas nusaustuose šlapynėse ir durpynuose“). Poreikio c.3 „Skatinti kooperatyvus teikti paslaugas savo nariams, pritaikant dalijimosi ekonomikos principus“ nenumatyta tenkinti SP lėšomis, tačiau jis susietas su priemone „SP01vid1 - Parama gamintojų organizacijoms vaisių ir daržovių sektoriuje“. Ataskaitoje pateiktos konkrečios rekomendacijos dėl šių neatitikimų pašalinimo.
5. Daugeliui poreikių tenkinti SP numatyta po 1-2 priemones (18 iš 45 poreikių), tačiau yra ir tokių poreikių, kuriuos pagal SP pateiktą informaciją tenkins 10 ir daugiau priemonių (8 iš 45 poreikių; šie poreikiai susiję su ekonominiais ir aplinkosauginiais BŽŪP tikslais: 1, 2, 4, 5 ir 6 tikslai). Viena vertus, tai atspindi poreikių svarbą ir politikos prioritetus, kita vertus, tai rodo, kad poreikiai suformuluoti skirtingai: dalis poreikių yra bendri, aktualūs daugeliui žemės ūkio

subjektų, o dalis – gana siauri ar specifiniai, kuriems tenkinti numatyta po 1-2 priemonės. Kai kuriuos poreikius tikslinga sujungti (SP projekto 2022-01-10 versijoje išskirti 45 poreikiai³), taip sumažinant bendrą poreikių skaičių ir atspindint poreikių kompleksiskumą bei sąsajas su skirtingais BŽŪP tikslais. Vertinant poreikių formuluotes pastebėta, kad dalis poreikių yra suformuluoti ne kaip pokyčiai, kurių siekiama įgyvendinant SP, ar problemos, kurias aktualu spręsti, o kaip priemonės.

6. Dalis poreikių (5 iš 45 poreikių) yra susieti su keliais BŽŪP tikslais (pavyzdžiui, poreikis a.5 „Didinti žemės ūkio subjektų galimybes pasinaudoti alternatyviais finansiniais ištekliais“ siejamas su 2, 7 ir 8 tikslais; poreikis b.3 „Atnaujinti esamas melioracijos sistemas, pertvarkant į reguliuojamas“ – su 2 ir 4 tikslais; poreikis g.1 „Remti jaunųjų ūkininkų įsikūrimą“ – su 7 ir 8 tikslais), tačiau šie poreikiai suformuluoti ne kaip pokyčiai, kurių siekiama, ar problemos, kurias aktualu spręsti, o kaip priemonės, todėl jų sąsaja su keliais BŽŪP tikslais daugeliu atvejų yra dirbtinė. Jaunųjų ūkininkų rėmimas, melioracijos sistemų atnaujinimas ar žemės ūkio subjektų galimybių pasinaudoti finansiniais ištekliais didinimas nėra savitiksliai. Šiomis priemonėmis siekiama konkrečių pokyčių žemės ūkio sektoriuje ar kaimo vietovėse. Būtent šiuos pokyčius siūloma akcentuoti poreikių formuluotėse ir jų pagrindime (pavyzdžiui, poreikis g.1 „Remti jaunųjų ūkininkų įsikūrimą“ galėtų būti suformuluotas taip: „Imtis priemonių, kurios padėtų pritraukti ir išlaikyti jaunus žmones (įskaitant jaunuosius ūkininkus) kaimo vietovėse, siekiant kartų kaitos kaime (7 tikslas), kaimo vietovių gyvybingumo ir didesnio užimtumo kaimo vietovėse (8 tikslas).“). Pastebėta atvejų, kai poreikių susiejimas su keliais BŽŪP tikslais neturi pridėtinės vertės (realiai prie šių poreikių prisidedančios priemonės tiesiogiai ir reikšmingai prisideda tik prie vieno iš BŽŪP tikslų, kuriam priskiriamas poreikis). Pavyzdžiui, poreikis g.1 „Remti jaunuosius ūkininkus“ susietas su 7 ir 8 tikslais, tačiau su 8-uoju tikslu siejamos priemonės tiesiogiai ir reikšmingai prie šio poreikio neprisidės (nebent VVG būtų nustatytas reikalavimas teikti prioritetą jaunųjų ūkininkų rėmimui įgyvendinant VPS, tačiau toks reikalavimas prieštarautų LEADER principams).
7. Poreikių pagrindimas daugeliu atvejų nesuteikia kiekybinės informacijos apie problemų mastą ar reikalingą pokytį, kurį būtina pasiekti, norint išspręsti nustatytas problemas. Trūkstant kiekybinės informacijos apie problemas (poreikių dydį) ir reikalingas intervencijas, sunku įvertinti, ar problemoms spręsti (poreikiams patenkinti) numatytas pakankamas finansavimas. Poreikių formuluotes ir kiekvieno poreikio pagrindimą būtų naudinga aiškiau susieti su bendraisiais konteksto ir poveikio rodikliais, kad būtų galima kiekybiškai įvertinti problemos mastą ir intervencijų poreikį (pavyzdžiui, kokį plotą, kokią dalį ūkių reikia paremti, kad būtų pasiektas reikšmingas pokytis ir pan.).
8. Kitas svarbus poreikių apibrėžimo trūkumas, kad poreikiai menkai siejasi su bendraisiais rezultato rodikliais. Nors rezultato rodikliai daugeliu atvejų atspindi tik intervencijos mastą, bet ne ekonominių, socialinių ar aplinkosauginių rodiklių pokytį, kurį planuojama pasiekti įgyvendinant intervencijas, aiškesnis poreikių ir rezultato rodiklių susiejimas leistų geriau įvertinti galimą intervencijų indėlį į poreikių patenkinimą. Pokyčiams apibrėžti tinkamesni bendrieji konteksto ir poveikio rodikliai, bet konteksto ir poveikio rodikliams neplanuojami kiekybiniai tikslai (siekiamos rodiklių reikšmės). Šie rodikliai buvo analizuojami apibrėžiant stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, bet ne poreikius. Siekiamų reikšmių apibrėžimas tik rezultato rodikliams ir silpna poreikių sąsaja su bendraisiais konteksto, poveikio ir rezultato rodikliais, riboja galimybes kiekybiškai palyginti SP intervencijoms numatytą finansavimą ir kaip jis dera su poreikiais.

Dėl intervencijos strategijos – BŽŪP tikslų, poreikių ir intervencinių priemonių sąsajų (2.1 vertinimo veikla):

³ Pradinėje situacijos analizės versijoje buvo išskirti 54 poreikiai, tačiau į vertintą SP versiją įtraukti 45 poreikiai, o 9 poreikių buvo atsisakyta arba jie apjungti su kitais poreikiais. Iš 45 poreikių, kurie įtraukti į SP, 13 poreikių formuluotės nebuvo tikslinamos, o 32 poreikiai buvo performuluoti. Tikslinant poreikius iš dalies atsižvelgta į SP *ex ante* vertinimo (pirmosios tarpinės ataskaitos) išvadas ir rekomendacijas.

9. Nuoseklią intervencijos logiką užtikrina aiškus ryšys tarp BŽŪP tikslų, tinkamai apibrėžtų poreikių, intervencinių priemonių ir rodiklių (bent rezultato, tačiau idealiu atveju – ir konteksto bei poveikio).
10. Pastebėjome, kad ne visos vertintoje SP versijoje numatytos priemonės yra susietos su BŽŪP tikslais, o tais atvejais, kai priemonės yra susietos su tikslais, pasitaiko spragų sąsajose su poreikiais (pavyzdžiui, numatyta, kad priemonė prisidės prie BŽŪP tikslui priskirto poreikio, tačiau nenumatyta, kad prisidės prie atitinkamo BŽŪP tikslo arba atvirkščiai). Atliekant vertinimą laikytasi principo, kad priemonę tikslinga sieti su BŽŪP tikslu tik tada, kai ji prisideda prie su tuo tikslu susijusių poreikių ir (arba) rezultato rodiklių.
11. Atlikus intervencijos strategijos BŽŪP tikslų lygiu vertinimą, pateiktos rekomendacijos dėl atskirų BŽŪP tikslų intervencinių priemonių rinkinio (nurodyta, kokios priemonės menkai siejasi su BŽŪP tikslu, o kurios galėtų papildyti atitinkamo BŽŪP tikslo intervencinių priemonių rinkinį). Tokių rekomendacijų pateikta dėl visų BŽŪP tikslų (plačiau žr. 2 lentelė).
12. Iš 74 SP priemonių net 49 priemonės siejamos su daugiau nei vienu BŽŪP tikslu⁴: 29 priemonės siejamos su 2 tikslais, 10 priemonių – su 3 tikslais, 6 priemonės – su 4 tikslais ir 4 priemonės – su 5 tikslais.

⁴ Skaičiuota pagal SP 2.1.4 dalį. Jei SP 5 dalyje (priemonių aprašymuose) priemonė yra susieta su tikslo poreikiu, bet nesusieta su tikslu, priemonė nebuvo priskaičiuota.

2 lentelė. Pasiūlymai dėl priemonių sąsajų su BŽŪP tikslais: apibendrinimas

BŽŪP tikslas	Su tikslu siejamų priemonių skaičius pagal SP	Papildomos priemonės, kurias siūloma susieti su tikslu	Priemonės, kurių sąsajos su tikslu siūloma atsisakyti	Su tikslu susietų priemonių skaičius po siūlomų pakeitimų	Priemonių, kurios prisideda prie SPR 1 priede nurodytų tikslo rezultato rodiklių (pagal SP)	Priemonių, kurios prisideda prie SPR 1 priede nurodytų tikslo rezultato rodiklių (po siūlomų pakeitimų)
S01	35	-	Siūloma nesieti priemonės <i>KP14gra – Trumposios tiekimo grandinės</i> .	34	5	34
S02	25	-	Siūloma nesieti 4 priemonių: <i>KP14gra – Trumposios tiekimo grandinės</i> , dvi paramos gamintojų organizacijoms vaisių ir daržovių sektoriuje priemonės (SP01vid3 ir SP01vid7) ir <i>SP03med1 – Parama bitininkystės sektoriui</i> .	21	15	21
S03	10	Siūloma susieti 3 priemones: <i>KP01ekū – Ekologinis ūkininkavimas. Ekologinio ūkininkavimo testiniai įsipareigojimai</i> , <i>TI05eko3 – Tausojanti vaisių, uogų ir daržovių programa (NKP)</i> ir <i>KP27Tgo – Testiniai įsipareigojimai – Gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas</i> .	-	13	6	7
S04	22	Siūloma papildomai susieti 2 ekologinio ūkininkavimo priemones (<i>KP01ekū – Ekologinis ūkininkavimas. Ekologinio ūkininkavimo testiniai įsipareigojimai</i> ir <i>TI05eko8 – Perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo</i>).	Rekomenduojama atsisakyti 2 priemonių susiejimo (SP01vid1, KP08neg2).	22	16	20
S05	16	Siūloma papildomai susieti 5 priemones (TI05eko1.2, TI05eko1.8, TI05eko6, KP07ntž, KP31tvi).	Rekomenduojama atsisakyti 4 su tikslu netiesiogiai susijusių intervencijų susiejimo (SP01vid2, SP01vid3, KP08neg1, KP21sum).	17	8	19
S06	18	Siūloma papildomai susieti 2 priemones (TI05eko7 ir KP06ntm).	Rekomenduojama atsisakyti 3 su tikslu nesusijusių intervencijų susiejimo (TI05eko1.1, SP03med6 ir SP03med2).	17	9	8
S07	4	-	Siūloma poreikį g.3 „Skatinti verslų kūrimąsi kaime, žemės ūkio veiklos įvairinimą“ ir prie jo prisidedančias priemones <i>KP20vvg</i> ir <i>KP21sum</i> sieti tik su 8-uoju tikslu.	2	2	2
S08	5	Siūloma įvertinti 4 priemonių, pagal kurias numatytos investicijos miškuose, sąsają su 8-uoju tikslu ir poreikiu h.7 „Skatinti miškuose tvarią ūkinę veiklą“.	-	5	4	5
S09	9	Siūloma susieti 3 priemones (TI05eko8, KP31tvi ir SP01vid3).	Siūlome nesieti priemonės <i>SP02vyn – Parama vyno sektoriui</i> .	11	1	4
XCO	9	Siūloma susieti 2 paramos gamintojų organizacijoms vaisių ir daržovių sektoriuje priemones (SP01vid2 ir SP01vid3).	Rekomenduojama atsisakyti 4 su tikslu netiesiogiai susijusių intervencijų susiejimo (<i>KP19ssb – Smulkių ūkių plėtra ir kooperacija</i> , <i>KP14gra – Trumposios tiekimo grandinės</i> , <i>KP21sum – Sumanieji kaimai</i> ir <i>KP17jūs – Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas</i>).	7	4	7

Dėl rezultato rodiklių rinkinio ir reikšmių (2.3 vertinimo veikla):

13. SPR 1 priede numatyti 44 rezultato rodikliai, tačiau vertintoje SP projekto versijoje suplanuotoms priemonėms numatyta taikyti 33 rodiklius, o 11 rodiklių nėra susieti su SP planuojamomis priemonėmis (R.3, 13, 15, 20, 21, 23, 30, 37, 41, 42, 43). Ataskaitos 3 dalyje pateikti pasiūlymai dėl šių rodiklių susiejimo su SP planuojamomis priemonėmis, pavyzdžiui:
- a. Rezultato rodiklį R.3 pasiūlyta taikyti 2-ojo tikslo priemonėms *KP12vld – Investicijos į žemės ūkio valdas, KP32svp – Smulkių – vidutinių ūkių plėtra ir kooperacija, KP10mel – Investicijos į reguliuojamą drenažą*, kompleksinio tikslo priemonėms *KP22eip – Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje, KP25kon – Konsultavimo paslaugos, KP22eip – Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje, KP24pmj – Profesinis mokymas ir įgūdžių įgijimas ir KP23ppi – Parodomieji projektai ir informavimo veikla*.
 - b. Rezultato rodiklio R.13 naudojimas būtų labai aktualus intervencinės priemonės *KP31tvi – Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas* stebėsenai.
 - c. Rezultato rodiklį R.20 rekomenduojama įtraukti į priemonės *KP31tvi – Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas* stebėseną.
 - d. Rezultato rodiklį R.21 rekomenduojama taikyti priemonei *TI05eko1.2 – Tarpiniai pasėliai*.
 - e. Rezultato rodiklį R.30 pasiūlyta taikyti 6-ojo tikslo priemonei *KP06ntm Natura 2000 – Parama „Natura 2000“ miškuose*.
 - f. Rezultato rodiklį R.37 pasiūlyta taikyti su 8-uoju tikslu siejamoms priemonėms *KP20vvg – Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)* ir *KP14gra – Trumposios tiekimo grandinės*.
 - g. Rezultato rodiklius R.41 ir R.42 pasiūlyta taikyti 8-ojo tikslo priemonei *KP20vvg – Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)*.
 - h. Rezultato rodiklį R.43 pasiūlyta taikyti priemonei *KP08neg2 – Investicijos į prevencinę veiklą, kuria siekiama sumažinti galimų gaivalinių nelaimių, nepalankių klimato reiškinių ir katastrofinių įvykių padarinius*.
14. Įgyvendinus vertintojų siūlymus dėl rezultato rodiklių taikymo SP suplanuotoms priemonėms, tik rezultato rodikliai R.15 ir R.23 liktų nesusieti su intervencinėmis priemonėmis, nes SP nėra intervencijų, skirtų atsinaujinančiai energetikai (R.15) ir tausiam vandens naudojimui (R.23).
15. Iš 33 rodiklių, kurie susieti su SP planuojamomis priemonėmis, 3 rodikliams nėra nurodytos siekiamos reikšmės (siūloma papildyti SP nurodant šių rodiklių siektinas reikšmes arba paaiškinant, kodėl šiame etape jos nėra nustatytos):
- i. R.25 susietas su priemone *KP09gen – Nykstančių Lietuvos senųjų veislių gyvulių ir naminių paukščių išsaugojimas*, kuri priskirta 6 tikslui ir tenkina du šio tikslo poreikius (f.1, f.2);
 - j. R.28 susietas su priemone *SP01vid2 – Parama gamintojų organizacijoms vaisių ir daržovių sektoriuje*, kuri priskirta 5 tikslui (poreikiai e.1 ir e.2) ir 9 tikslui (poreikis i.2);
 - k. R.35 susietas su dviem priemonėmis: *SP03med2 – Parama bitininkystės sektoriui* (2 ir 6 tikslai, b.2 ir f1 poreikiai) ir *SP03med6 – Parama bitininkystės sektoriui* (3 ir 6 tikslai, c.4 poreikis).
16. BŽŪP tikslų lygiu yra pateiktos rekomendacijos dėl platesnio kai kurių rezultato rodiklių taikymo, t. y. pasiūlyta 33 šiuo metu į SP įtrauktus rodiklius susieti su didesniu skaičiumi SP priemonių, pavyzdžiui:
- l. Rodiklį R.37 siūloma susieti su priemonėmis *KP14gra – Trumposios tiekimo grandinės* ir *KP20vvg – Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)*.
 - m. Rodiklius R.41 ir R.42 – su priemone *KP20vvg – Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)*.
 - n. Rodiklį R.44 aktualu susieti su ekologinio ūkininkavimo priemonėmis *TI05eko8 – Perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo* ir *KP01ekū – Ekologinis ūkininkavimas. Ekologinio ūkininkavimo tęstiniai išipareigojimai*. Nors pagal šias priemones parama mokama už hektarus, rodiklio R.44 apraše yra nurodyta metodologija, kaip reikėtų apskaičiuoti remiamų susijusių (angl. *related*) SG skaičių. Susijusių SG apskaičiavimui svarbu rinkti (paraiškose) informaciją, kiek gyvulių yra auginama ekologiniuose ūkiuose.

- o. Rodiklį R.9 siūloma susieti su sektorinėmis priemonėmis *SP01vid1, SP01vid4, SP01vid5, SP01vid6, SP03med2*, taip pat priemone *KP31tvi – Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas*, kuri finansuoja ūkių modernizavimo veiklas.
 - p. Rezultato rodiklio R.7 reikšmei apskaičiuoti galėtų būti naudojami priemonių *TIO2per - Papildoma persikirstymo pajamų parama tvarumui didinti, TIO4jūs - Papildoma tiesioginė pajamų parama jauniems ūkininkams*, eko-schemų, susietosios pajamų paramos priemonių pasiekimai, nes dalis pagal jas mokamų išmokų pasieks ūkininkaujančius mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse.
 - q. Rezultato rodiklį R.6 siūlome susieti su 11 susietosios paramos priemonių, 15 eko-schemų priemonių ir priemone *TIO4jūs - Papildoma pajamų parama jauniems ūkininkams*, atsižvelgiant į tai, kad tarp šių priemonių pareiškėjų vyrauja smulkesni ir vidutiniai ūkiai.
 - r. Rezultato rodiklį R.22 siūloma papildomai susieti su 10 priemonių, kurios prisidės prie darnesnio maistinių medžiagų valdymo.
 - s. Rezultato rodiklį R.14 siūloma papildomai numatyti 7 organinės anglies sekvestraciją didinančioms intervencinėms priemonėms.
17. Įvertinus planuojamas produkto ir rezultato rodiklių reikšmes nustatyta, kad **kai kurių rodiklių siektinoms reikšmėms trūksta pagrįstumo ir (arba) ambicingumo**, pavyzdžiui:
- t. Priemonės *KP21sum - Sumanieji kaimai* produkto rodiklio *O.31. Remiamų vietos plėtros strategijų (LEADER) ar parengiamųjų veiksmų skaičius* reikšmė (21) apskaičiuota pagal didžiausią (iš trijų nurodytų) paramos vieneto sumą. Siūlome orientuotis į vidurinę paramos vieneto sumą ir planuoti ambicingesnę rodiklio reikšmę (25).
 - u. Rodiklio R.44 siektinos reikšmės kelia abejonių dėl ambicingumo, nes: 1) 2023 m. siekiama rodiklio reikšmė yra didesnė nei 2027 m., t. y. rodiklio R.44 siektina reikšmė yra mažėjanti, o SP nėra informacijos, kokiomis prielaidomis vadovaujantis nustatyta mažėjanti rodiklio reikšmė; 2) prie R.44 rodiklio pasiekimo prisideda tik priemonė *TIO5eko9 - Gyvūnų gerovė*, todėl siektina rodiklio reikšmė neatspindi poreikio masto – prie rodiklio siektinos reikšmės neprisideda priemonės, kurios skatintų laikytis aukštesnių gyvūnų gerovės standartų kiaulininkystės ir paukštininkystės ūkiuose (problemos šiuose ūkiuose buvo akcentuotos situacijos analizėje ir SSSG).
 - v. Rodiklio R.9 *Ūkio modernizavimas. Ūkio modernizavimas: ūkininkų, gaunančių investicinę paramą restruktūrizavimui ir modernizavimui, įskaitant išteklių naudojimo efektyvumą, dalis* siekia priemonės *KP12vld – Investicijos į žemės ūkio valdas, KP32svp – Smulkių-vidutinių ūkių plėtra ir kooperacija, KP10mel – Investicijos į reguliuojamą drenažą, KP19ssb – Smulkių ūkių plėtra ir kooperacija*. Rodiklį R.9 priskyrus priemonei *KP31tvi – Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas*, kuri finansuoja valdų modernizavimą, būtų galima planuoti ambicingesnę rodiklio reikšmę.
 - w. Rodiklio R.33 „*Natura 2000*“ valdymo gerinimas. *Viso „Natura 2000“ ploto dalis, dėl kurios prisiimti remiami įsipareigojimai* siekiamos reikšmės nėra pakankamai ambicingos, arba jų pakankamumą su 6 tikslui ir su juo susijusiems poreikiams SP reikia geriau pagrįsti. SP numatytos rodiklių reikšmės neatitinka realių *Natura 2000* plėtros ir valdymo poreikių. Tikslinga patikslinti rodiklio reikšmę, atsižvelgiant į parengtą „*Natura 2000*“ prioritetinių veiksmų programą (naujausia redakcija – 2022-03-15).
18. Vertinant priemonių lygiu nustatyta, kad rezultato rodikliai nenurodyti 6 iš 74 vertintų SP priemonių. **Siūlome papildyti priemonių aprašymus, nurodant, kokie rezultato rodikliai bus taikomi šių priemonių įgyvendinimo stebėsenai:**
- x. **SP03med1 - Parama bitininkystės sektoriui, SP03med4 - Parama bitininkystės sektoriui, ir SP03med5 - Parama bitininkystės sektoriui (rekomenduojama nepaisant numatytos išimties⁵);**
 - y. **SP02vyn - Parama vyno sektoriui;**
 - z. **KP27Tgo - Tęstiniai įsipareigojimai - Gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas;**
 - aa. **KP28tap - Tęstiniai įsipareigojimai (ankstyvasis pasitraukimas).**

⁵ Žr. Cover note for output and result indicators. Version 3.1, 17 December 2021.

19. Ataskaitos 3 dalyje BŽŪP tikslų lygiu pateikta daugiau siūlymų, kaip papildyti su atitinkamais tikslais siejamų intervencinių priemonių rezultato rodiklius, kad būtų sudarytos sąlygos stebėsenos duomenų pagalba kaip įmanoma visapusiškiau įvertinti priemonių rezultatus ir indėlį į skirtingų tikslų įgyvendinimą.
20. Susiejant SP priemones ir bendruosius produkto ir rezultato rodiklius siūlome vadovautis principu, kad „daugiau yra geriau“, t. y. priemonių lygiu taikyti visus aktualius rodiklius (įskaitant ir horizontaliuosius produkto rodiklius, tokius kaip *O.3 Pagal BŽŪP teikiamos paramos gavėjų skaičius*).

Dėl finansinio plano (2.4 vertinimo veikla):

21. Bendra lėšų suma kaimo plėtros priemonėms mažėja beveik 55 proc., tačiau dėl trumpesnio SP įgyvendinimo laikotarpio vidutinė metinė suma kaimo plėtros intervencijoms mažėja ne taip reikšmingai – apie 20 proc. (nuo 312 mln. Eur per metus iki 250 mln. Eur per metus).
22. Bendra lėšų suma tiesioginėms išmokoms mažėja 31 proc., tačiau dėl trumpesnio SP įgyvendinimo laikotarpio vidutinė metinė suma tiesioginėms išmokoms didėja 25 proc. (nuo 482,8 mln. Eur per metus iki 602,5 mln. Eur per metus).
23. Bendra lėšų suma sektorinėms intervencijoms didėja 168 proc., o vidutinė metinė suma didėja 202 proc. (nuo 726 tūkst. Eur per metus iki 2,2 mln. Eur per metus). Vertinant sektorių intervencijų finansavimo pokytį, svarbu atsižvelgti į tai, kad 2014–2022 m. parama vaisių ir daržovių gamintojų organizacijoms pradėta mokėti tik 2021 m.
24. SP trūksta informacijos, kaip buvo nustatytas atskiroms priemonėms skiriamas finansavimas. Paramos vienetų sumos dalyje priemonių yra pateiktos be paaiškinimų, kaip jos buvo nustatytos. **SP taip pat nėra paaiškinta, kaip nustatytas bendras paramos intensyvumas kiekvienos priemonės lygiu. Šia informacija būtų naudinga papildyti SP.** Detalesnės rekomendacijos pateiktos vertintų priemonių lygiu.
25. Dalies išteklių paskirstymą intervencijoms nulėmė SPR 92, 93, 95, 97 ir 98 straipsniuose nustatyti minimalūs finansavimo paskirstymo reikalavimai (angl. *ring-fencing*) tiesioginėms išmokoms ir kaimo plėtros intervencijoms. Pagal SP 6.1 lentelėje pateiktą informaciją, kai kuriais atvejais Lietuva planuoja skirti didesnę finansavimą, nei SPR numatyti minimalūs reikalavimai.
26. Teigiamai vertiname tai, kad 2023–2027 m. LEADER iniciatyvai numatyta skirti daugiau lėšų, nei SPR nustatyta minimali suma (5 proc. kaimo plėtrai skirto finansavimo). Dėl SP numatytos naujos priemonės *KP21sum - Sumanieji kaimai*, kuriai suplanuota skirti 15 mln. Eur. (kartu su nacionalinėmis lėšomis), vidutinis metinis finansavimas vietos iniciatyvoms 2023–2027 m. bus didesnis, nei 2014–2020 m. (įskaitant pereinamąjį laikotarpį).
27. Taip pat teigiamai vertiname tai, kad jauniems ūkininkams remti planuojamas didesnis finansavimas nei numatytas SPR XII priede (Lietuva planuoja skirti 142 579 625 Eur ES lėšų, o SPR XII priede numatyta 90 368 015 Eur).
28. Diskusijose su socialiniais ir ekonominiais partneriais būtų naudinga susistemintai pateikti informaciją apie tai, kurios 2014–2020 m. KPP priemonės ir veiklos sritys bus tęsiamos (su mažesniais ar didesniais pakeitimais) ir 2023–2027 m., o kurių priemonių atsisakoma ir kodėl. Tai suteiktų naudingos informacijos apie priemonių tęstinumą, kompromisus ir politinius sprendimus, kuriuos tenka priimti rengiant SP ir siekiant subalansuoti skirtingų interesų grupių poreikius ir prioritetus.
29. **Vertinant bendrai matyti, kad atsisakyta nemažai kaimo plėtros priemonių, kurios susijusios su socialiniais BŽŪP aspektais (kaimo plėtra, gyvenimo kokybe, paslaugomis ir infrastruktūra kaimo vietovėse, ne žemės ūkio verslų kūrimu ir plėtojimu). SP ir diskusijose su socialiniais partneriais reikėtų skirti daugiau dėmesio šių sprendimų pagrindimui ir paaiškinimui.**

Dėl SP intervencijų išorinio suderinamumo (2.2 vertinimo veikla):

30. **SP suplanuotų intervencijų veiklos, prisidedančios prie ES politikos tikslų, nustatytų ES strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijoje, įgyvendinimo, apžvelgtos SP 2.3.3 dalyje. Nors SP nėra išskirti konkretūs rodikliai, susiję su minėtomis**

strategijomis, rezultato rodiklių susiejimas su kiekybiniais ES 2030 m. tikslais būtų naudingas, siekiant įvertinti SP ambicijas ir SP kiekybinį indėlį, siekiant ES 2030 m. tikslų.

31. Aprašant EŽŪFKP lėšomis finansuojamų SP intervencinių priemonių koordinavimą, takoskyras ir papildomumą su kitų ES fondų lėšomis finansuojamomis intervencijomis kaimo vietovėse, pateikta informacija apie SP priemonių sąsajas su Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, Modernizavimo fondo ir nacionalinės Klimato kaitos programos finansuojamomis priemonėmis. Kaimo vietovėms aktualius poreikius taip pat tenkina investicijos, numatytos pagal 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą (t. y. Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo+, Sanglaudos fondo ir Teisingos pertvarkos fondo investicijos), Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2021–2027 m. programą (Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo lėšos), galimos kaimo plėtros priemonių sinergijos su ES aplinkos ir klimato politikos programos LIFE ir ES bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ projektais. Rekomenduojama SP 4.5 dalį papildyti apžvalga, kaip EŽŪFKP priemonės dera su veiklomis, numatomomis finansuoti iš minėtų fondų.
32. SP 4.5 dalyje trūksta informacijos, koks planuojamas skirtingų ES fondų intervencijų koordinavimo procesas, kokie koordinavimo ir demarkacijos mechanizmai bus taikomi, siekiant suderinti veiklas, finansuojamas iš skirtingų šaltinių, valdyti finansavimo dubliavimosi tarp skirtingų finansavimo instrumentų rizikas, identifikuoti ir užpildyti finansavimo spragas.

Dėl finansinių priemonių naudojimo (2.5 vertinimo veikla):

33. SP numatyta 5,2 proc. BŽŪP lėšų (65 mln. Eur) skirti finansinių priemonių forma. Teigiamai vertinamas sprendimas išplėsti finansinių priemonių taikymą tiek intervencijų, tiek finansavimo dydžio prasme. SP pateiktas finansinių priemonių naudojimo pagrindimas yra aiškus ir pagrįstas analize, rinkos trūkumais bei susietas su finansavimo poreikiais.
34. Dėl mažėjančio ES finansavimo ir atsižvelgiant į SSGG analizę bei finansinių priemonių *ex ante* vertinimą, rekomenduojama apsvarstyti galimybę dar labiau išplėsti finansinių priemonių naudojimą ir SP paramą pagal priemonę *KP12vld Investicijos į žemės ūkio valdas* dideliems ūkiams teikti tik lengvatinių paskolų forma arba šiai tikslinei grupei numaćius galimybę gauti subsidiją ir lengvatinę paskolą, pastarąją teikti tik apyvartiniam kapitalui finansuoti.

Dėl administracinės naštos mažinimo priemonių (3.1 ir 3.2 vertinimo veiklos):

35. Siekiant įvertinti 2014–2020 m. taikytų administracinės naštos (toliau – AN) mažinimo priemonių rezultatyvumą atliktas pareiškėjams ir projektų vykdytojams tenkančios AN vertinimas, įgyvendinant šias 2014–2020 m. KPP priemones/ veiklos sritis: 4.1 veiklos sritis „Investicijos į žemės ūkio valdas“, 11 priemonė „Ekologinis ūkininkavimas“ ir 16.3 veiklos sritis „Parama smulkių ūkio subjektų bendradarbiavimui“. Atlikus paramos gavėjų apklausą AN įvertinta laiko ir finansinėmis sąnaudomis.
36. Nustatyta, kad paramos gavėjai didžiausią AN patiria paraiškos rengimo etape. Pareiškėjams daugiausia laiko užtrunka susipažinimas su paraiškos forma, kartu su paraiška reikalingų dokumentų pateikimas. Investicinių priemonių atveju papildoma AN atsiranda dėl verslo plano rengimo, todėl supaprastinta verslo plano forma laikoma aktualiu supaprastinimu. Paramos gavėjai sudėtingiausiu ir problemiškesniu informaciniu įpareigojimu laiko pirkimų vykdymą.
37. Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus pateiktos rekomendacijos nurodant sprendimus, kurie leistų sumažinti paramos gavėjų patiriamą AN 2023–2027 m. Vienas iš svarbiausių siūlymų – kaip galima plačiau taikyti supaprastinto išlaidų apmokėjimo būdą. Tai palengvintų pirkimų procesą, kurį paramos gavėjai laiko vienu iš sudėtingiausių informacinių įpareigojimų. Mažinti AN taip pat padėtų mokėjimo prašymuose ir galutinėse projektų įgyvendinimo ataskaitose teikiamos informacijos dubliavimo mažinimas, skaitmenizuojant šių dokumentų pildymą (aktualios informacijos iš mokėjimo prašymų perkėlimas į galutinę projekto įgyvendinimo ataskaitos formą iš dalies ją užpildant). Prie AN mažinimo prisidėtų ir „NMA AGRO“ programėlės funkcijų plėtojimas bei ŽŪMIS sistemos tobulinimas (plačiau žr. ataskaitos 5 dalį).
38. Administracinės naštos sumažinimo siekis SP intervencijų dizaine aiškiai neatsispindi, o SP pateikta informacija, susijusi su administracinės naštos mažinimo veiksmais (pavyzdžiui, IAKS

kontrolės ir nuobaudų sistema), yra nepakankamai išsami. Didelę dalį išsamesnės informacijos vertintojai surado NMA ar Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro internetinėse svetainėse. Didelė dalis rekomendacijų, susijusių su priemonėmis mažinti administracinę našta, yra vertintojų siūlymai papildyti SP detalesne informacija (plačiau žr. ataskaitos 6.6 dalį).

Dėl aplinkos ir klimato srities tikslų:

39. Atliktas vertinimas rodo, kad SP tiesiogiai prisidės siekiant aplinkos ir klimato srities tikslų, kurie kyla iš SPR XIII priede išvardintų ES teisės aktų nuostatų, išskyrus atsinaujinančios energetikos skatinimą. SP trūksta paaiškinimo, kodėl SP lėšomis neplanuojama tenkinti poreikio d.5 „Didinti gyvulių mėšlo ir kitų šalutinių žemės ūkio produktų panaudojimą energijos gamybai“.
40. Planuojant SP intervencijų pobūdį ir apimtis nustatyti neatitikimai su nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose nustatytais priemonių poreikiais: SP nepakankamai atsižvelgia į Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane (NEKSVP) nurodytą šlapynių atkūrimo poreikį ir numato mažesnę naujai įveisiamų miškų plotą, taip pat neatsižvelgia į „Natura 2000“ prioritetinių veiksmų programoje (PVP) išdėstytas EB svarbos saugomų buveinių ir rūšių grėsmes ir apsaugos poreikius. Dėl šios priežasties į EB svarbos rūšių ir buveinių apsaugą orientuotų SP intervencijų aprėptis vertinama kaip nepakankama.
41. Nors SP suplanuotų intervencijų pobūdis ir įvairovė yra ambicingesni nei 2014–2020 m., intervencijų aprėptis yra nepakankama siekiant 6-ojo tikslo įgyvendinimo ir atliepant konkrečius kiekybinius poreikius. Plotas, kuriame numatoma įgyvendinti su biologinės įvairovės apsauga tiesiogiai susijusias intervencijas, yra per mažas norint pasiekti 6-ąjį tikslą.
42. SP teigiama, kad pagrindiniai veiksniai, leisiantys pasiekti ambicingesnių tikslų bus išsaugiantis aktualių priemonių skaičius bei jų įgyvendinimo plotas. Daugelio su 4-6 tikslais siejamų rezultato rodiklių vertės atspindi tik planuojamą intervencijų įgyvendinimo apimtį, tad remiantis jomis, be papildomos priemonių rezultatyvumo analizės, SP indėlio siekiant strateginių tikslų numatyti negalima. SP trūksta informacijos, kokiais konkrečiais kiekybiniais rezultatais intervencijos prisidės prie aplinkos ir klimato srities tikslų pasiekimo.
43. Atliekant intervencijų logikos analizę nustatyti keli vidinio nesuderinamumo atvejai: GAAB2 numatyta galimybė rekonstruoti esamas melioracijos sistemas bei vykdyti ariminę žemdirbystę nustatytuose šlapynių ir durpžemių plotuose gali turėti neigiamą poveikį ŠESD balansui, biologinei įvairovei ir prieštarauja poreikiui užtikrinti tinkamą šlapynių ir organinių durpžemių naudojimą; intervencinės priemonės TI05eko1.1 (Augalų kaita) reikalavimai numato galimybę sėjomainoje pasirinkti juodąjį pūdymą – tokia ūkininkavimo praktika, derinant su dirvą alinančiais augalais, prieštarautų 6-ajam tikslui ir poreikiams, su kuriais susijusi ši priemonė.
44. GAAB standartai daugeliu atvejų nekuria prielaidų ambicingesnių aplinkosaugos tikslų siekimui, o nustatant siektinas rezultato rodiklių reikšmes į galimą paramos sąlygų indėlį nėra atsižvelgiama.
45. SP pateiktas aktyvaus ūkininko apibrėžimas taisytinus, kadangi neapima tokių subjektų kaip saugomų teritorijų direkcijos, valstybinės miškų urėdijos, nevyriausybinių organizacijos. Visi šie subjektai šiuo metu atlieka svarbų vaidmenį palaikant gerą agrarinio kraštovaizdžio, buveinių ir rūšių (ypač saugomų EB svarbos rūšių ir buveinių) būklę, tačiau dėl susiaurinto aktyvaus ūkininko apibrėžimo negalės pretenduoti į paramą, o tai, tikėtina, lems minėtų gamtos vertybių degradavimą.
46. Pagrindinės SP intervencijos, susijusios su biologinės įvairovės apsaugos strateginiu tikslu, bus įgyvendinamos per eko-schemų sistemą, kurios finansuojamos iš I-ojo BŽŪP ramsčio. Dėl to dalyje agrarinio kraštovaizdžio saugomų buveinių intervencijų nebus galima įgyvendinti, kadangi jos nėra priskiriamos žemės ūkio naudmenomis, už kurias mokamos tiesioginės išmokos. Šias buveines formuojantys veiksniai yra tiesiogiai susiję su tradiciniu ūkininkavimu, todėl būtų tikslinga jų palaikymą užtikrinti įgyvendinant BŽŪP intervencines priemones. Rekomenduojama tikslinti daugiamečių žolynų apibrėžimo interpretavimą ir tobulinti kontrolinių žemės sklypų (KŽS) klasifikavimo metodiką, užtikrinant, kad plotai, kuriuose faktiškai yra ūkininkaujama, būtų priskiriami prie žemės ūkio naudmenų, kuriose galima taikyti eko-schemas.